

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ В КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ БЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

ANTI-CRIME IN THE CONTEXT OF GLOBAL SECURITY POLICY

Полторацький О.Б., к.ю.н.,

доцент кафедри права

Навчально-науковий інститут Дніпровського гуманітарного університету

Луценко Ю.В., д.ю.н., професор,

керівник підрозділу

Рада національної безпеки і оборони України

У статті розглянуто актуальні питання протидії злочинності в контексті світової безпекової політики. Здійснено юридичний аналіз зарубіжного досвіду протидії злочинності у Італії та США.

У ході дослідження звернута увага на те, що організована злочинність виникає складним причинним комплексом, боротьба з якою буде ефективною лише тоді, коли існуватимуть відповідні умови формування системи заходів (економічних, соціальних, правових, організаційних та ін.), які будуть націлені на блокування, нейтралізацію цих суспільно небезпечних явищ сьогодення на засадах здійснення спеціальної правоохоронної діяльності. Наголошено, що головним центром такої діяльності повинна стати правоохоронна структура, яка здатна оперативно та ефективно реагувати на виклики і загрози, які існують з боку організованої злочинності, у тому числі на транснаціональному рівні.

Зазначається, що питання соціально-правового контролю діяльності транснаціональних злочинних структур прямо залежить від рівня адаптації національного законодавства до змін злочинності і, насамперед, її високоорганізованих форм.

При вивченні зарубіжного досвіду боротьби зі злочинністю в Італії звернута увага на те, що основними кримінальними правопорушеннями є незаконний обіг зброї, наркотичних засобів, корупція та ін.

Досліджуючи діяльність організованої злочинності в США відзначається, що основними сферами діяльності організованої злочинності є торгівля наркотиками, людьми і незаконне ввезення мігрантів, «відмивання» грошей, корупція, тероризм. Особливістю цієї злочинності є її транснаціональний і глобальний характер.

Ключові слова: латентність, транснаціональна злочинність, злочини у сфері господарської діяльності, кіберзлочинність, шахрайство, корупція, зловживання владою, вор в законі, злочинний вплив, наркотики, зброя, нелегальна міграція, контрабанда, державна/національна безпека.

The article deals with topical issues of combating crime in the context of global security policy. A legal analysis of the foreign experience of combating crime in Italy and the USA was carried out.

In the course of the study, attention was drawn to the fact that organized crime arises from a complex causal complex, the fight against which will be effective only when there are appropriate conditions for the formation of a system of measures (economic, social, legal, organizational, etc.), which will be aimed at blocking, neutralization of these socially dangerous phenomena of today on the basis of special law enforcement activities. It was emphasized that the main center of such activity should be a law enforcement structure capable of responding quickly and effectively to the challenges and threats that exist from organized crime, including at the transnational level.

It is noted that the issue of socio-legal control of the activities of transnational criminal structures directly depends on the level of adaptation of national legislation to changes in crime and, first of all, its highly organized forms.

When studying the foreign experience of fighting crime in Italy, attention was drawn to the fact that the main criminal offenses are illegal trafficking of weapons, narcotics, corruption, etc.

Investigating the activities of organized crime in the USA, it is noted that the main areas of activity of organized crime are drug trafficking, people and illegal immigration of migrants, «laundering» of money, corruption, terrorism. The peculiarity of this crime is its transnational and global character.

Key words: latency, transnational crime, business crimes, cybercrime, fraud, corruption, abuse of power, thief in law, criminal influence, drugs, weapons, illegal migration, smuggling, state/national security.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток суспільних правовідносин, демократизація державних інституцій неможлива без наступальної боротьби зі злочинністю у різних її проявах. Держава в особі компетентних органів визначає правила поведінки, що спрямовані на гарантування безпеки кожній особі, а також встановлення стану захищеності суспільства та держави від різного роду протиправних посягань на охоронювані інтереси. Порушення цих приписів може призвести до завдання непоправної шкоди ефективній діяльності держави у різних її сферах [11, с. 389; 10, с. 364–365].

В умовах глобалізації транснаціональна організована злочинність є закономірним результатом розвитку злочинної діяльності в суспільстві, її організованих сфер і являє собою найбільш високолатентну і небезпечну систему організованої злочинної діяльності.

Питання соціально-правового контролю діяльності транснаціональних злочинних структур прямо залежать від рівня адаптації національного законодавства до змін злочинності і, насамперед, її високоорганізованих форм. Ряд науковців відзначають, що такі зміни в основному стосуються положень про кримінальну відповідальність

за участь у діяльності злочинних формувань і питань конфіскації злочинних активів [4, с. 11].

Як показують спостереження за практичною діяльністю правоохоронних органів та офіційна статистична звітність, організована злочинність не стоїть на місці.

До повномасштабного вторгнення РФ на територію України у рейтингу злочинності від GI-ТОС Україна займала 34-те місце серед 193-х країн світу та третє у Європі.

Зі світовими кримінальними ринками Україну пов'язують три види діяльності: 1) контрабандні шляхи, що з'єднують Росію та Україну й проходять через окуповані території; 2) світові контрабандні хаби в Одесі та інших портах на Чорному морі; 3) заводи в Україні, на яких виробляються заборонені експортні товари.

Ця інфраструктура підтримувала різні бізнес-моделі для реалізації й транспортування різноманітних продуктів.

Україна була транзитним маршрутом для героїну з Афганістану, доповнюючи маршрути через Балкани й Кавказ. Кокаїн із Латинської Америки йшов Чорним морем. З Миколаєва мафіозі експортували зброю до Азії й Африки.

У 2020-му році Україна стала найбільшим у Європі джерелом незаконного постачання тютюну, посунувши Китай. На підйомі було українське виробництво амфетаміну: закрили 67 злочинних лабораторій – найбільше в історії серед усіх країн [1].

Наведене вимагає від правоохоронних органів активізації боротьби з транснаціональною злочинністю та здійснення наступальної боротьби зі злочинним світом в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом, питання, які стосуються боротьби зі злочинністю стали предметом наукових пошуків А. А. Вознюка, Б. М. Головкина, Г. П. Жаровської, С. Ф. Здоровко, В. І. Сідорова, Т. Л. Сироїд, В. Я. Тація, А. В. Тарасюка, М. І. Хавронюка, С. О. Харитонова, Ю. І. Швагер, С. А. Шепетько та ін. Таким чином, питання боротьби зі злочинністю у всіх її проявах була і залишається актуальною проблематикою для науковців та практиків.

Формулювання цілей статті полягає у дослідженні зарубіжного досвіду протидії злочинності у різних сферах суспільних відносин як на загальнодержавному, так і на міжнародному рівнях.

Виклад основного матеріалу. Системна перебудова правоохоронних органів України, створення нових правовісних підрозділів, удосконалення існуючих нормативно-правових актів у сфері боротьби з організованою злочинністю, у тому числі транснаціональною, вкотре підтвердила, що така боротьба є глобальною проблемою, яку неможливо вирішити на рівні окремої держави, правоохоронного органу чи нормативно-правового акту [8, с. 110; 5, с. 5–7; 6, с. 61–66]. Саме тому протидія злочинності у багатьох країнах світу відіграє вирішальну роль при формуванні безпекової політики у різних сферах державного управління.

Враховуючи те, що організована злочинність виникає складним причинним комплексом, боротьба з нею буде ефективною лише тоді, коли існуватимуть відповідні умови формування системи заходів (економічних, соціальних, правових, організаційних та ін.), які будуть націлені на блокування, нейтралізацію цих небезпечних явищ сьогодення на засадах здійснення спеціальної правоохоронної діяльності. Головним центром такої діяльності повинна стати правоохоронна структура, яка здатна оперативно та ефективно реагувати на виклики і загрози, які існують з боку організованої злочинності, у тому числі на транснаціональному рівні [8, с. 111; 7, с. 209].

Війна в Україні змінила все, створивши «атмосферу неприпустимого ризику для міжнародного кримінального бізнесу», за даними звіту уряду США. Міжнародний криміналітет зіткнувся в Україні із такими перешкодами як: закриті порти, заміновані території, частина населення пішла захищати країну, комендантська година заважає діяти під покровом ночі.

Також необхідно звернути увагу, що велика кількість криміналітету припинила співпрацювати з російськими «колегами» [1].

Коли Україна випала із контрабандних маршрутів, злочинці знайшли інші шляхи постачань. Наприклад, збільшилися потоки героїну та метамфетаміну через кордон Теречина–Іран.

Литовські прикордонники зафіксували у першому кварталі 2022-го збільшення обсягів незаконного перевезення тютюну в чотири рази порівняно з попереднім роком. Естонські чиновники разом із Європолем у 2023 році затримали 3,5 т латиноамериканського кокаїну на € 0,5 млрд у порту Мууга.

Блокада українських портів та посилення контролю за західними кордонами вплинули на зростання випадків конфіскації в Росії: збільшилася контрабанда товарів розкоші, особливо дизайнерських.

Наразі для злочинців в Україні з'явилися додаткові можливості заробітку: людський трафікінг та перевезення через кордон ухилиянтів від армії.

Так, контррозвідники СБУ заблокували канал нелегальної міграції іноземців через Україну до Європейського Союзу. За попередніми даними, протиправним механізмом скористалося понад 100 осіб.

Як встановила СБУ, організаторами схеми були мешканці Києва та їх іноземні спільники. Вони створили механізм протиправного перебування в Україні вихідців з країн Південної Азії.

Зловмисники створили низку фіктивних фірм та за програмою міжнародного студентського обміну, оформлювали фіктивні запрошення іноземцям нібито на навчання до українських вишів.

Але замість навчання, на підставі отриманих запрошень, «студенти» мали можливість виїздити до країн ЄС, використовуючи Україну як перевальний пункт.

За даними слідства, учасники групи діяли по всій території України. Вони зустрічали мігрантів, забезпечували житлом та попередньо легалізували в Україні під фіктивними документами. У подальшому ділки формували групи та переправляли «студентів» за кордон.

За попередніми оцінками, зловмисники переправили каналом нелегальної міграції понад 100 іноземців. Вартість «послуг» залежала від країни призначення та коливалася від \$ 4 до \$ 8 тисяч. Найбільшим «попитом» серед мігрантів користувалися країни Західної Європи.

У Києві та Київській області проведено низку обшуків, у результаті правоохоронці виявили сформовану групу – 15 осіб, яких готували до переправлення в Європу. Крім того, вилучено фіктивні документи, які використовували для легалізації іноземців, транспортні засоби, за допомогою яких перевозили правопорушників.

У рамках кримінального провадження одному з організаторів повідомлено про підозру за ч. 2 ст. 332 (незаконне переправлення осіб через державний кордон України) Кримінального кодексу України [13].

Як бачимо, не дивлячись на широкомасштабну агресію РФ проти України, постійне залучення правоохоронних органів до виконання завдань з забезпечення стримування та відсічі воєнної агресії РФ проти нашої держави, правоохоронні органи продовжують здійснювати протидію суспільно небезпечним діям, які посягають на охоронювані інтереси держави.

Досліджуючи суспільно небезпечні діяння, що пов'язані з транснаціональною злочинністю, неможливо оминати увагою Італійську Республіку, де у Особливій частині КК містяться основні статті, присвячені організованій злочинності, які входять до складу Глави V «Злочини проти загального порядку». Де ст. 416 має своїм предметом злочинні співтовариства і ст. 416-2 – мафію. Перша норма має історичні зв'язки з попередніми кримінальними кодексами (Кодексами Занарделлі 1898 р. і Рокко 1930 р.), що виникли під впливом позитивної школи, яка виходила з соціальної безпеки злочинної діяльності, здійснюваної окремими особистостями або спільнотами. Друга норма з'явилася після опублікування Доповіді американської комісії в 1965 р. і прийняття Закону про організовану злочинність 1975 р. для боротьби з мафією і Коза Нострою в США [14, с. 5].

Всі питання боротьби з організованою злочинністю перебувають в Італії Республіці у віданні Міністерства внутрішніх справ. Особливу активність поліція демонструє в останнє десятиліття. Це наочно можна продемонструвати прикладами проведених правоохоронними органами за вироком суду ряду конфіскацій. Так, тільки на Сицилії конфіскували власність мафії на € 300 млн. Одночасно конфісковано велику кількість акцій різних підприємств, 60 га землі і 220 будівель. Все це належало мафіозному босові з сицилійського міста Трапані Маттео Мессіна Денаро і було записано на ім'я місцевого крупного підприємця Джузеппе Гріголі.

У останні роки італійська влада конфіскувала у мафії майже 10 тис. об'єктів нерухомості. Конфісковані будівлі,

як правило, передають громадським і державним організаціям, які займаються соціальною підтримкою малозабезпечених родин. Італійське правосуддя виносить суворі вироки членам злочинних співтовариств.

Так, поліція низки європейських країн, а також Бразилії та Панами під керівництвом представників правоохоронних органів Німеччини викрила та заарештувала близько сотні підозрюваних у контрабанді кокаїну, відмиванні грошей та податкових злочинах [2]. Головною ціллю широкомасштабної операції, яку проводили у співпраці з агентами Євроюсту і Європолу були ватажки «Ндрангети». Затриманих осіб підозрюють у відмиванні грошей, торгівлі наркотиками, ухиленні від сплати податків і шахрайстві. Ця мафія вважається однією з найпотужніших у світі, в даний час значну частину своїх доходів отримує від торгівлі наркотиками.

Діяльність синдикату «Ндрангета», окрім Європи, поширилася на США, Мексику та країни Латинської Америки. За даними правоохоронців, у цій країні представники «Ндрангети» облаштували великий хаб із відмивання грошей.

Клан «Ндрангета» походить із Калабрії – найбіднішої провінції Італії. За оцінками експертів, до нього входять близько 150 калабрійських родин. Торгівля наркотиками та зброєю, розбій, шахрайство та викачування державних коштів щорічно дають клану прибуток у понад € 50 млрд. Діяльність «Ндрангети» поширена на всю Італію, а також США, Австралію, Бельгію, Канаду, Німеччину, Австрію, Нідерланди, Аргентину, Колумбію та Мексику. Клан вважається найбільшим поширювачем кокаїну у Європі [12].

Досліджуючи діяльність організованої злочинності в США слід звернути увагу на те, що основними сферами діяльності організованої злочинності є торгівля наркотиками, людьми і незаконне ввезення мігрантів, «від-

мивання» грошей, корупція, тероризм. Особливістю цієї злочинності є її транснаціональний і глобальний характер. У цьому зв'язку організована злочинність в США і зусилля, спрямовані на боротьбу з нею, розглядаються спільно з іншими країнами і регіонами світу. Як відзначають офіційні представники ФБР, у ході боротьби з організованою внутрішньою і міжнародною злочинністю їхнє відомство використовує найрізноманітніші методи, що включають застосування усього спектру законів і самих передових технічних засобів. Особливо ефективними вважаються заходи, що проводяться в рамках застосування Закону про організації, які потрапили під вплив рекетирів або корумпованих елементів. Такі розслідування супроводжуються секретним впровадженням кадрових співробітників ФБР (агенти під прикриттям) в подібні організації, юридично дозволеним електронним спостереженням за підозрюваними, вербуванням інформаторів та свідків. Більшість подібних операцій проводиться спільно з іноземними та місцевими юридичними структурами. У боротьбі з організованою злочинністю та розповсюдженням наркотиків ФБР зосереджує свої зусилля на розслідуванні злочинної діяльності особливо небезпечних міжнародних, національних і регіональних угруповань [3, с. 13; 9, с. 79–83].

Висновки. Дослідивши роботу уповноважених органів з протидії організованій злочинності в Італії та США необхідно зазначити, що правоохоронні органи цих країн ефективно застосовують боротьбу зі злочинністю не лише на загальнодержавному, а і на міжнародному рівнях тим самим створюючи нові підрозділи та шукаючи новітні підходи, методи і технології протидії злочинності та широко використовують досвід розвинених країн світу. Маємо сподівання, що позитивний досвід зарубіжних країн буде врахований при боротьбі зі злочинністю у різних її проявах.

ЛІТЕРАТУРА

1. «Найміцніша кримінальна екосистема Європи». Як війна в Україні вплинула на злочинний світ. URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/naumitsnisha-kriminalna-ekosistema-evropi-yak-viyina-vplinula-na-zlochinniy-svit-rozprovidae-the-economist-28042023-13363> (дата звернення: 22.02.2024).
2. Opération Eurêka: 25 perquisitions et 13 personnes arrêtées en Belgique au cours d'une des plus grosses opérations antimafia jamais menées en Europe. URL: <https://www.rtf.be/article/operation-eureka-25-perquisitions-et-6-personnes-arretees-en-belgique-au-cours-dune-des-plus-grosses-operations-antimafia-jamais-menees-en-europe-11192185> (дата звернення: 25.02.2024).
3. Бадюк М. О. Зарубіжний досвід протидії транснаціональній організованій злочинності. *Кримінально-правові та кримінологічні заходи протидії злочинності: матер. всеукр. наук.-практ. конф.* (Одеса, 13 лист. 2015 р.). Одеса: ОДУВС, 2015. С. 13–14.
4. Жаровська Г. П. Перспективні напрями протидії транснаціональній організованій злочинності в Україні. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2014. № 1. С. 11–16.
5. Звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, підслідні органам безпеки: кримінально-правові та кримінальні процесуальні аспекти: навч. посіб. / Ю. В. Луценко, А. В. Тарасюк, Д. А. Нескоромний та ін. Харків: Право, 2018. 160 с.
6. Луценко Ю. В. Порівняльно-правовий аналіз звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, які посягають на інтереси держави, у зарубіжному кримінальному законодавстві. *Наше право*. 2015. № 1. С. 60–67.
7. Луценко Ю. В. Протидія організованій злочинності та корупції в Україні: окремі теоретичні проблеми. *Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах: зб. тез Міжнародної наук.-практ. конф.* (Львів, 8 лист. 2019 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2019. С. 208–210.
8. Луценко Ю. В. Участь спеціальних служб іноземних держав у протидії організованій злочинності та корупції на прикладі Італійської Республіки. *Наше право*. 2017. № 4. С. 110–116.
9. Луценко Ю. В., Арешонков В. В. Вплив організованої злочинності на світову безпекову політику, що викликана пандемією Covid-19. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, 2022. № 1, С. 78–86.
10. Луценко Ю. В., Макаренко Н. К. Виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття кримінально протиправної діяльності організованої групи чи злочинної організації, що вчиняють шахрайські та корупційні правопорушення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 7. С. 364–368.
11. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Актуальні проблеми удосконалення окремих положень кримінального та кримінального процесуального законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 388–391.
12. Операція «Єврика»: правоохоронці заарештували членів мафіозного синдикату «Ндрангета». URL: <https://www.rfi.fr/uk/mixnarodni-novini/20230503-operacija-evrika-pravoohoronci-zaarshтували-членів-мафіозного-синдикату-ндрангета> (дата доступу: 21.02.2024).
13. СБУ заблокувала потужний канал нелегальної міграції в ЄС через Україну. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-zablokuvala-potuzhnyi-kanal-nelegalnoi-migratsii-v-yes-cherez-ukrainu> (дата звернення: 10.02.2024).
14. Столярський О. В. Розвиток основних напрямків і форм міжнародного співробітництва в боротьбі з транснаціональною організованою злочинністю після прийняття Статуту ООН. *Митна справа*. 2013. № 6(2.2). С. 3–10.